

The Presentation of a Conceptual Model of a People-Centered Economy Based on the Thought of the Leaders of the Islamic Revolution (RA)

Sayyed Hossein Hosseini^{1*}, Hamzeh Moalla², Moslem Karami³, Arshia Yahyaei⁴, and Mohammadreza Mahmoudi⁵

1. Corresponding author, PhD student in Economic Sciences, Faculty of Islamic Studies and Economics, Imam Sadiq (AS) University, Tehran, Iran. Email: sho.hosseini@isu.ac.ir
2. Assistant Professor, Department of Islamic Economics, Faculty of Economic and Administrative Sciences, University of Qom, Qom, Iran. Email: h.moalla@qom.ac.ir
3. Board Member, Supreme Council of the Resistance Economy, Qom, Iran. Email: moslmkarami7711@gmail.com
4. MA student, Hamd Economic Development Think Tank, Qom, Iran. Email: ay13812002@gmail.com
5. MA student, Hamd Economic Development Think Tank, Qom, Iran. Email: mahmoodimohammadreza026@gmail.com

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Keywords:

People's Economy,
Grounded Theory,
Economic Thought,
Imam Khomeini (RA),
Martyr Ayatollah Khamenei (RA)

JEL Classification: B5, D6, H4

Objective: Despite extensive emphasis on religious democracy in the governance system of the Islamic Republic of Iran, the economic sphere still lacks a precise and operational definition of a people-centered economy. This conceptual ambiguity creates challenges for evaluating and implementing policies aimed at increasing public participation in economic activities. The present study aims to clarify the concept of a people-centered economy and derive a comprehensive definition based on the economic thought of Imam Khomeini (RA) and Martyr Ayatollah Khamenei (RA), as the intellectual foundations of the Islamic Revolution.

Methods: This study adopts a qualitative approach using Grounded Theory methodology. Data were collected through a systematic examination of the statements and speeches of the two leaders of the Islamic Revolution. The collected data were analyzed through three stages of open, axial, and selective coding. The extracted concepts were subsequently organized into major categories, and the relationships among these categories were examined to develop an integrated conceptual definition of a people-centered economy.

Results: The analysis identified 12 concepts and four main categories: components of participation, characteristics of the enabling environment, prerequisites for participation, and dimensions of economic involvement. Based on the systematic relationships among these categories, a people-centered economy is defined as the conscious, skilled, and responsible participation of all members of society, accompanied by equitable access to resources and information, in all economic domains in which they possess the capability and motivation to engage, including ownership, management, capital participation, and economic agency.

Conclusions: The findings demonstrate that a people-centered economy is a multidimensional concept extending beyond the mere transfer of ownership or nominal participation of the private sector. Its realization requires attention to the quality of public participation, enabling conditions, prerequisites for economic involvement, and the various dimensions of participation. The proposed definition provides a conceptual foundation for distinguishing genuine public participation from merely formal involvement and may assist policymakers in evaluating and refining policies aimed at the popularization of the economy.

Cite this article: Hosseini, S. H., Moalla, H., Karami, M., Yahyaei, A., & Mahmoudi, M. (Year). The presentation of a conceptual model of a people-centered economy based on the thought of the leaders of the Islamic Revolution (RA). *Interdisciplinary Studies in Economics*, 59 (X), 1-20. <http://doi.org/000000000000000000>

© Author(s) retain the copyright and full publishing rights.

Publisher: University of Qom.

DOI: <http://doi.org/0000000000000000000000>

ارائه الگوی مفهومی اقتصاد مردمی، مبتنی بر اندیشه امامین انقلاب (ره)

سید حسین حسینی^{۱*}، حمزه معلی^۲، مسلم کرمی^۳، عرشیا یحیایی^۴ و محمدرضا محمودی^۵

۱. نویسنده مسئول، دانشجوی دکتری علوم اقتصادی، دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد، دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران. رایانامه: sho.hosseini@isu.ac.ir

۲. استادیار، گروه اقتصاد اسلامی، دانشکده علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه قم، قم، ایران. رایانامه: h.moalla@qom.ac.ir

۳. عضو هیات مدیره مجمع عالی اقتصاد مقاومتی، قم، ایران. رایانامه: moslmkarami7711@gmail.com

۴. دانشجوی کارشناسی ارشد، اندیشکده پیشرفت اقتصادی حمد، قم، ایران. رایانامه: ay13812002@gmail.com

۵. دانشجوی کارشناسی ارشد، اندیشکده پیشرفت اقتصادی حمد، قم، ایران. رایانامه: mahmoodimohammadreza026@gmail.com

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

کلیدواژگان:

اقتصاد مردمی،

نظریه داده‌بنیاد،

اندیشه اقتصادی،

امام خمینی (ره)،

شهید آیت‌الله خامنه‌ای (ره)

هدف: با وجود تأکید بر الگوی مردم‌سالاری دینی در نظام حکمرانی جمهوری اسلامی، مفهوم اقتصاد مردمی همچنان با ابهام نظری و عملیاتی مواجه است. این ابهام، تشخیص میزان تحقق مردمی‌سازی اقتصاد و ارزیابی سیاست‌های مربوط به آن را دشوار ساخته است. هدف پژوهش حاضر، تبیین مفهوم اقتصاد مردمی و استخراج تعریفی جامع از آن بر مبنای اندیشه امام خمینی (ره) و شهید آیت‌الله خامنه‌ای (ره) است؛ به گونه‌ای که بتوان میان مشارکت واقعی مردم در اقتصاد و صورت‌های محدود یا صوری آن تمایز قائل شد.

روش پژوهش: این پژوهش با رویکرد کیفی و با استفاده از روش نظریه داده‌بنیاد انجام شده است. داده‌های پژوهش از طریق بررسی نظام‌مند بیانات و دیدگاه‌های اقتصادی امامین انقلاب اسلامی (ره) گردآوری و با استفاده از مراحل کدگذاری باز، محوری و انتخابی تحلیل شده‌اند. در این فرایند، مفاهیم مستخرج از داده‌ها در قالب مقولات اصلی سازمان‌دهی شده و روابط میان آن‌ها برای دستیابی به یک تعریف منسجم از اقتصاد مردمی مورد بررسی قرار گرفته است.

یافته‌ها: تحلیل داده‌ها به شناسایی ۱۲ مفهوم و چهار مقوله اصلی شامل مؤلفه‌های حضور، ویژگی‌های بستر حضور، پیش‌شرط‌های حضور و ابعاد مشارکت منجر شد. ارتباط نظام‌مند این مقولات نشان می‌دهد که اقتصاد مردمی صرفاً با گسترش مالکیت خصوصی یا انتقال تصدی‌گری‌های اقتصادی تحقق نمی‌یابد. بر اساس یافته‌های پژوهش، اقتصاد مردمی عبارت است از حضور آگاهانه، ماهرانه و مسئولانه آحاد مردم، همراه با دسترسی عادلانه به امکانات و اطلاعات، در تمامی عرصه‌های اقتصادی که توانایی و انگیزه ورود به آن را دارند، از نظر مالکیت، مدیریت، ورود سرمایه و عاملیت.

نتیجه‌گیری: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد اقتصاد مردمی مفهومی چندبعدی است که تحقق آن مستلزم توجه هم‌زمان به کیفیت حضور مردم، شرایط زمینه‌ساز مشارکت، پیش‌نیازهای نقش‌آفرینی و عرصه‌های مشارکت اقتصادی است. بر این اساس، صرف واگذاری مالکیت یا افزایش تعداد فعالان بخش خصوصی نمی‌تواند به‌تنهایی نشان‌دهنده تحقق اقتصاد مردمی باشد. تعریف استخراج‌شده می‌تواند مبنایی مفهومی برای بررسی سیاست‌های مردمی‌سازی اقتصاد، تشخیص مشارکت واقعی از مشارکت صوری و طراحی سازوکارهای تقویت نقش مردم در فعالیت‌های اقتصادی فراهم آورد.

طبقه‌بندی JEL: H4, D6, B5

استناد: حسینی، سید حسین؛ معلی، حمزه؛ کرمی، مسلم؛ یحیایی، عرشیا و محمودی، محمدرضا (سال انتشار). ارائه الگوی مفهومی اقتصاد مردمی، مبتنی بر اندیشه

امامین انقلاب (ره). *مطالعات بین‌رشته‌ای اقتصاد*، ۵۹ (۴)، ۲۰-۱. <http://doi.org/00000000000000000000000000000000>

© نویسنده‌گان.

ناشر: دانشگاه قم.

مقدمه

جامعه ایران اسلامی را می‌توان یک جامعه مردمی دانست که با اخلاص و اتحاد در صحنه‌های اجتماعی حاضرند و با همین رویکرد توانسته است موانع بزرگ و کوچک بسیاری را از ابتدای انقلاب تاکنون پشت سر بگذارد. با این وجود و علی‌رغم همه پیشرفت‌های شگرف، بعد از گذشت چند دهه از انقلاب اسلامی هنوز درگیر مشکلات اقتصادی است. به اعتراف صاحب‌نظران اقتصادی و اجتماعی، راهکار اساسی برای حل این مشکلات، اجرای اقتصاد مقاومتی است.^۱ وقتی اقتصاد مقاومتی مورد تدقیق قرار گرفته و مسائل اصلی و پایه‌ای آن بررسی می‌شود، به وضوح مشخص می‌گردد که مردم و ملت نقشی بسیار اساسی و اثرگذار در آن دارند و مردمی شدن اقتصاد یکی از پایه‌های اساسی چنین اقتصادی به شمار می‌آید. مسئله‌ای که از مقدمه و سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی توسط شهید آیت‌الله خامنه‌ای (ره)، به وضوح قابل تشخیص است.^۲

هم‌چنین تأکید بر حضور مردم در عرصه‌های اقتصادی را می‌توان در بندهای سوم، پنجم، هشتم، سیزدهم، شانزدهم، بیستم و بیست و یکم نیز مشاهده کرد که در برخی به طور مستقیم و در برخی به طور غیر مستقیم به حضور و مشارکت مردم تأکید شده است.^۳

گام اول در حرکت به سمت اقتصاد مردم‌بنیاد و مشارکت مردم در اقتصاد و تحقق آنچه گذشت، تبیین مفهومی الگوی چنین اقتصادی است. برای تبیین مفهومی این الگو، نخست باید به سراغ کسانی رفت که اولاً شناخت و باور درستی از مردم ایران داشته باشند، ثانیاً بتوان به اندیشه آنان به مثابه یک نظام فکری قابل اعتماد نظر انداخت و ثالثاً توانسته باشند مشارکت مردمی در عرصه‌های اجتماعی را تحقق بخشند. اندیشه امامین انقلاب (ره) به دلیل دارا بودن این ویژگی‌ها، محل رجوع بسیار خوبی می‌باشد. لذا علی‌رغم وجود تعاریفی که در گوشه و کنار از مشارکت مردم می‌شود، خلأ تعریف جامع و مانع از مردمی شدن اقتصاد از نگاه امام خمینی (ره) و شهید آیت‌الله خامنه‌ای (ره) احساس می‌شود به گونه‌ای که اگر این تعریف وجود می‌داشت بسیاری از مواردی که تحت عنوان مردمی‌سازی مقابل سیاست‌گذار قرار داده می‌شود رنگ می‌باخت.

با توجه به توضیحات فوق، این پژوهش در پی تبیین مفهومی مردمی شدن اقتصاد به صورت ایجابی (آنچه هست) و ارائه تعریفی جامع و مانع از آن است. لذا در این پژوهش تلاش شده است تعریف اقتصاد مردمی مبتنی بر بیانات امامین انقلاب اسلامی (ره) استخراج و ارائه شود. بر این اساس، پرسش اصلی پژوهش حاضر آن است که «اقتصاد مردمی در اندیشه امام خمینی (ره) و شهید آیت‌الله خامنه‌ای (ره) از چه مؤلفه‌ها و ابعادی تشکیل شده و بر مبنای آن‌ها چه تعریف جامع و منسجمی از اقتصاد مردمی می‌توان ارائه کرد؟»

با این توضیح در ادامه بعد از بیان ادبیات نظری، پیشینه و روش انجام تحقیق مورد اشاره قرار گرفته است. آنگاه در جهت تعریف مردمی شدن اقتصاد مبتنی بر بیانات امامین انقلاب (ره)، جدول کدها، مفاهیم و مقولات بیان و مدل نهایی به دست آمده در مقاله ارائه و در قسمت انتهایی نیز مقاله با قسمت نتیجه‌گیری و توصیه‌های سیاستی به پایان رسیده است.

^۱. بیانات مقام معظم رهبری در حرم مطهر رضوی، ۱۳۹۴/۰۱/۰۱

^۲. در مقدمه سیاست‌های مذکور چنین آمده است: «لازم است قوای کشور بی‌درنگ و با زمان‌بندی مشخص، اقدام به اجرای آن کنند و با تهیه قوانین و مقررات لازم و تدوین نقشه راه برای عرصه‌های مختلف، زمینه و فرصت مناسب برای نقش‌آفرینی مردم و همه فعالان اقتصادی را در این جهاد مقدس فراهم آورند تا به فضل الهی حماسه اقتصادی ملت بزرگ ایران نیز همچون حماسه سیاسی در برابر چشم جهانیان رخ نماید».

از طرفی در بندهای سیاست‌های ابلاغی یکی از مواردی که بر آن تأکید شده است «تأمین شرایط و فعال‌سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه‌های انسانی و علمی کشور به منظور توسعه کارآفرینی و به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیتهای اقتصادی با تسهیل و تشویق همکاری‌های جمعی و تأکید بر ارتقاء درآمد و نقش طبقات کم‌درآمد و متوسط» است.

^۳. در این بندها «محور قرار دادن رشد بهره‌وری در اقتصاد با تقویت عوامل تولید»، «توانمندسازی نیروی کار»، «سهم‌بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف متناسب با نقش آن‌ها در ایجاد ارزش، به‌ویژه با افزایش سهم سرمایه انسانی از طریق ارتقاء آموزش، مهارت، خلاقیت، کارآفرینی و تجربه»، «مشارکت دادن بخش خصوصی در فروش»، «صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور با تأکید بر تحول اساسی در ساختارها، منطقی‌سازی اندازه‌ی دولت»، «مدیریت مصرف با تأکید بر اجرای سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف کالاهای داخلی»، «اصلاح نظام درآمدی دولت با افزایش سهم درآمدهای مالیاتی»، «تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفت‌وگو سازی آن به‌ویژه در محیط‌های علمی، آموزشی و رسانه‌ای و تبدیل آن به گفت‌وگو فراگیر و رایج ملی»، «تقویت فرهنگ جهادی در ایجاد ارزش افزوده، تولید ثروت، بهره‌وری، کارآفرینی، سرمایه‌گذاری و اشتغال مولد و اعطای نشان اقتصاد مقاومتی به اشخاص دارای خدمات برجسته در این زمینه» مورد توجه قرار گرفته است که هر یک به بخشی از اهمیت نقش مردم و تأثیرگذاری حضور آن‌ها در عرصه‌های اقتصادی اشاره دارند.

پیشینه پژوهش

پیشینه نظری

مفهوم «مردمی شدن» در حکمرانی، تا پیش از دوران معاصر، عمدتاً به رسمیت شناختن حق مشارکت سیاسی شهروندان محدود می‌شد. با تحول الگوهای حکمرانی و پیچیده‌تر شدن مسائل جوامع، برداشتهای جدید از مردمی‌شدن، دامنه‌ای فراتر یافته و حوزه‌هایی چون فرهنگ، اقتصاد و مدیریت را نیز دربر گرفته است. در این چارچوب، دولت‌ها صرفاً موظف به تضمین مشارکت سیاسی نیستند، بلکه مکلف‌اند زمینه مشارکت فعال، آگاهانه و مؤثر مردم را در عرصه‌های مختلف حیات اجتماعی فراهم آورند. در این میان، مفهوم «اقتصاد مردمی» از جمله مفاهیمی است که در ادبیات گفتمانی انقلاب اسلامی برجسته شده، اما معادل مستقیمی در ادبیات رایج اقتصاد متعارف ندارد. همانند مفاهیمی نظیر «اقتصاد مقاومتی»، اقتصاد مردمی را می‌توان تجلی اقتصادی آرمان‌های انقلاب اسلامی و ناظر به الگویی خاص از حکمرانی اقتصادی دانست که بر نقش‌آفرینی فعال مردم در فرآیندهای اقتصادی تأکید دارد. از این منظر، اقتصاد مردمی صرفاً به معنای افزایش مشارکت افراد در فعالیت‌های اقتصادی یا گسترش بازار آزاد نیست، بلکه ناظر به نوعی سامان‌دهی اقتصادی است که در آن مردم به‌مثابه صاحبان اصلی اقتصاد، در سطوح مختلف تولید، توزیع، نظارت و بهره‌مندی از منافع اقتصادی نقش دارند.

با این حال، مشارکت اقتصادی مردم یکی از مؤلفه‌های اساسی اقتصاد مردمی محسوب می‌شود و بدون تبیین نظری آن، فهم اقتصاد مردمی نیز ناقص خواهد بود. از این رو، در این بخش ابتدا به ادبیات نظری مشارکت و مشارکت اقتصادی پرداخته می‌شود تا چارچوبی مفهومی برای تحلیل اقتصاد مردمی فراهم گردد. تأکید می‌شود که نظریات اقتصاد متعارف در این پژوهش، نه به‌عنوان مبنای نظری نهایی، بلکه به‌منزله ادبیات زمینه‌ای و تطبیقی مورد استفاده قرار می‌گیرند و چارچوب مفهومی اصلی پژوهش، در ادامه و بر مبنای اقتصاد اسلامی و بیانات امامین انقلاب اسلامی استخراج خواهد شد.

مبانی نظری مشارکت مردم

تعریف مفهومی مشارکت^۴

مفهوم مشارکت از مفاهیم بنیادین در علوم اجتماعی است که معانی و کاربردهای متعددی دارد. در دایره‌المعارف علوم اجتماعی آلن بیرو، مشارکت به معنای «سهمی در چیزی داشتن و از آن سود بردن، یا شرکت جستن در یک گروه و همکاری با آن» تعریف شده است (بیرو، ۱۳۷۰). بر این اساس، مشارکت مفهومی صرفاً فردی یا منفعل نیست، بلکه ناظر به نوعی رابطه فعال میان فرد و جمع است.

با مطالعه ادبیات مشارکت، هم‌چنین می‌توان میان مشارکت به‌عنوان «وضعیت» و مشارکت به‌عنوان «کنش» تمایز قائل شد. مشارکت در معنای نخست (مک لگان و نل، ۱۳۷۷)، به تعلق فرد به یک گروه اجتماعی و داشتن سهمی در هستی آن اشاره دارد، در حالی که مشارکت در معنای دوم (بامبرگر، ۱۹۸۶)، ناظر به شرکت فعالانه، آگاهانه و مسئولانه فرد در کنش‌های اجتماعی است. از این منظر، مشارکت واقعی زمانی محقق می‌شود که افراد نه‌تنها عضو یک نظام یا گروه باشند، بلکه در تصمیم‌گیری‌ها، اجرا و جهت‌دهی آن نیز نقش ایفا کنند.

چنین برداشتی از مشارکت، آن را به مفهومی پویا و فرآیندی تبدیل می‌کند که با کنش اجتماعی و مسئولیت‌پذیری گره خورده است. بنابراین، مشارکت را می‌توان یکی از سازوکارهای اصلی تحقق پویایی اجتماعی و پاسخگویی نظام‌های حکمرانی به نیازهای متغیر جوامع دانست.

4. Participation

5. Alain Birou

مشارکت به مثابه کنش اجتماعی و ارتباطی

از منظر نظریه‌های اجتماعی، مشارکت را می‌توان به‌عنوان نوعی کنش ارتباطی نیز تحلیل کرد. یورگن هابرماس^۶، کنش معطوف به تفاهم یا کنش ارتباطی را شکلی از کنش اجتماعی می‌داند که مبتنی بر فهم متقابل کنشگران است. به باور او، هر نوع کنش اجتماعی که صرفاً معطوف به سلطه، اعمال نفوذ یا اجبار باشد، شکلی انحرافی از کنش اجتماعی است که به‌طور انگل‌وار بر کنش ارتباطی تکیه می‌کند (هابرماس، ۱۳۸۴: ۳۹۱).

در این چارچوب، مشارکت اجتماعی زمانی معنا می‌یابد که افراد در فضایی عاری از اجبار و سلطه، از طریق گفت‌وگو و تعامل، در شکل‌دهی به تصمیمات جمعی سهیم شوند. این برداشت، مشارکت را فراتر از حضور صوری یا تبعیت منفعلانه می‌داند و بر نقش آگاهی، گفت‌وگو و اعتماد اجتماعی تأکید می‌کند.

با وجود اهمیت این رویکرد در تبیین ابعاد اجتماعی مشارکت، باید توجه داشت که نظریه کنش ارتباطی، عمدتاً فاقد بنیان‌های ارزشی و الهیاتی است و بیشتر توصیفی از فرآیندهای اجتماعی در جوامع مدرن ارائه می‌دهد. از این‌رو، هرچند این نظریه می‌تواند در فهم ابعاد اجتماعی مشارکت مفید باشد، اما به‌تنهایی قادر به تبیین الگوی مطلوب مشارکت در چارچوب اقتصاد مردمی مورد نظر انقلاب اسلامی نیست.

مشارکت اقتصادی در نظریات اقتصاد متعارف (ادبیات زمینه‌ای)

مشارکت اقتصادی در چارچوب آزادی اقتصادی

در ادبیات اقتصاد متعارف، مشارکت مردم در اقتصاد غالباً به میزان آزادی افراد در انجام فعالیت‌های اقتصادی تعبیر می‌شود. این دیدگاه، مشارکت اقتصادی را در مقابل مداخله گسترده دولت قرار می‌دهد و یکی از شاخصه‌های اصلی آن، تأکید بر بازار آزاد و سازوکار عرضه و تقاضاست. در چنین چارچوبی، فرض بر آن است که هرچه محدودیت‌های دولتی کمتر باشد، افراد قادر خواهند بود به‌صورت آزادانه‌تری زندگی اقتصادی خود را سامان دهند (یداوند، ۱۳۸۷: ۵۸).

بر این اساس، مشارکت اقتصادی بیشتر به کنش‌های فردی در بازار تقلیل می‌یابد و نقش مردم عمدتاً در قالب مصرف‌کننده، تولیدکننده یا سرمایه‌گذار خصوصی تعریف می‌شود. این برداشت، هرچند بر پویایی اقتصادی تأکید دارد، اما مشارکت را به سطح تعاملات بازارمحور محدود می‌کند.

الگوهای منتخب مشارکت اقتصادی در اقتصاد متعارف

الف) مشارکت‌پذیری کارآفرینانه (اندیشه شومپیتر)

در اندیشه شومپیتر^۷، کارآفرینی نقش محوری در پویایی اقتصادی دارد. او معتقد است که توسعه اقتصادی نه حاصل انباشت صرف سرمایه، بلکه نتیجه ابتکار، نوآوری و خلاقیت کارآفرینان است. کارآفرین با ایجاد ترکیب‌های جدید، زمینه نوآوری، اشتغال و افزایش رفاه را فراهم می‌سازد (شومپیتر، ۱۳۷۵: ۱۳۴).

در این چارچوب، مشارکت اقتصادی مردم عمدتاً در قالب نقش‌آفرینی کارآفرینان فعال در بازار آزاد تعریف می‌شود. با این حال، این دیدگاه مشارکت را به گروهی خاص از شهروندان محدود کرده و ابعاد گسترده‌تر مشارکت اقتصادی، از جمله نقش عمومی مردم در نظارت، جهت‌دهی و عدالت اقتصادی را کمتر مورد توجه قرار می‌دهد.

6. Jurgen Habermas

7. Joseph Alois Schumpeter

ب) مشارکت در سایه آزادی‌های توسعه‌ای (اندیشه آمارتیا سن)

آمارتیا سن^۸ در نظریه توسعه مبتنی بر آزادی، توسعه اقتصادی را فرآیندی می‌داند که در آن گسترش آزادی‌های اساسی انسان‌ها نقش محوری دارد. از نظر او، آزادی‌های سیاسی، اقتصادی، فرصت‌های اجتماعی، شفافیت و امنیت اجتماعی، اجزای لاینفک توسعه پایدار هستند (سن، ۲۰۰۹، ۳۶۷-۳۶۸).

در این دیدگاه، مشارکت اقتصادی مردم زمانی تحقق می‌یابد که افراد از توانمندی‌ها و فرصت‌های لازم برای انتخاب و کنش اقتصادی برخوردار باشند. سن برخلاف برخی اقتصاددانان لیبرال، برای دولت نیز نقش مهمی در تأمین این آزادی‌ها قائل است. با وجود این، چارچوب نظری او همچنان بر محور آزادی‌های فردی استوار است و کمتر به جهت‌گیری‌های ارزشی و عدالت‌محور فراتر از رفاه فردی می‌پردازد.

پ) مشارکت‌پذیری از طریق نظم خودانگیخته (اندیشه هایک)

فریدریش هایک^۹ با طرح مفهوم نظم خودانگیخته، بازار آزاد را سازوکاری می‌داند که از طریق آن، تخصیص منابع بدون نیاز به برنامه‌ریزی متمرکز دولتی انجام می‌شود. در این نظم، تصمیمات پراکنده افراد، در مجموع به نظم کارآمد منجر می‌شود (هایک، ۱۳۷۹: ۱۰۴-۱۰۳).

در این چارچوب، مشارکت اقتصادی مردم در قالب کنش‌های فردی در بازار آزاد معنا می‌یابد و نقش دولت به حداقل می‌رسد. با این حال، این دیدگاه با کمرنگ کردن نقش عدالت اجتماعی و هدایت ارزشی، مشارکت اقتصادی را به سطح تعاملات خودتنظیم بازار تقلیل می‌دهد.

جمع‌بندی انتقادی ادبیات اقتصاد متعارف

بررسی نظریات اقتصاد متعارف نشان می‌دهد که اگرچه این رویکردها بر نقش مردم در پویایی اقتصاد تأکید دارند و مشارکت اقتصادی را عاملی کلیدی در توسعه می‌دانند، اما مشارکت را عمدتاً به کنش‌های بازارمحور و فردگرایانه فرو می‌کاهند. غفلت از عدالت توزیعی، نقش نظارتی مردم و جهت‌گیری‌های ارزشی و اخلاقی، از مهم‌ترین محدودیت‌های این رویکردهاست. از این‌رو، اقتصاد متعارف به‌تنهایی قادر به تبیین کامل مفهوم اقتصاد مردمی نیست و لازم است چارچوبی فراتر از آن، با تکیه بر مبانی اقتصاد اسلامی و گفتمان انقلاب اسلامی مورد توجه قرار گیرد.

اقتصاد مردمی در چارچوب اقتصاد اسلامی و اقتصاد مقاومتی

در اقتصاد اسلامی، اقتصاد صرفاً عرصه‌ای برای حداکثرسازی مطلوبیت فردی نیست، بلکه بستری برای تحقق خلافت الهی و مسئولیت اجتماعی محسوب می‌شود (صدر، ۱۳۹۳: ۵۲-۵۰). در این چارچوب، تمرکز منابع و ثروت، انحصار و حذف اقشار ضعیف مردود بوده و مشارکت عمومی مردم در فعالیت‌های اقتصادی، همراه با مسئولیت‌پذیری اجتماعی، مورد تأکید قرار می‌گیرد. اقتصاد مقاومتی نیز به‌عنوان یکی از مفاهیم کلیدی در گفتمان انقلاب اسلامی، بر مردم‌پایه بودن اقتصاد، درون‌زایی، عدالت‌محوری و کاهش وابستگی تأکید دارد (یوسفی، ۱۳۹۵). در این الگو، مردم نه تنها بازیگران منفعل بازار، بلکه صاحبان اصلی اقتصاد محسوب می‌شوند که نبض اقتصاد در دست آن‌هاست (حسینی و حسینی، ۱۳۹۵: ۲۳۰).

در چنین چارچوبی، اقتصاد مردمی مفهومی است که مشارکت اقتصادی را در پیوند با عدالت اجتماعی، هدایت ارزشی و نقش فعال دولت اسلامی در تنظیم و حمایت از فعالیت‌های مردمی معنا می‌کند.

بر اساس مباحث مطرح‌شده، اقتصاد مردمی را نمی‌توان با الگوهای لیبرالی بازار آزاد یا اقتصاد دولتی متمرکز یکسان دانست. در همین راستا، معصومی‌نیا (۱۴۰۴) با بررسی فقهی این موضوع، میان مردمی‌شدن اقتصاد و حاکمیت بخش خصوصی سرمایه‌سالار

^۸. Amartya Kumar Sen

^۹. Friedrich Hayek

تمایز قائل شده و بر ضرورت فراهم‌بودن امکان فعالیت اقتصادی مستقل برای عموم مردم و جلوگیری از شکل‌گیری انحصارات تأکید کرده است.

اقتصاد مردمی الگویی پیشرفته، عدالت‌محور و مقاوم است (حسینی و حسینی، ۱۳۹۵: ۲۳۶) که در آن مردم نقش فعال و چندسطحی در اقتصاد ایفا می‌کنند و دولت وظیفه برنامه‌ریزی، زمینه‌سازی، ظرفیت‌سازی، هدایت، کمک و نظارت را بر عهده دارد (جنیدی جعفری و سلیمی، ۱۴۰۳: ۶).

با توجه به آنچه گذشت، در این پژوهش، نظریات اقتصاد متعارف صرفاً به‌منزله ادبیات زمینه‌ای و تطبیقی مورد استفاده قرار گرفته‌اند و چارچوب مفهومی نهایی اقتصاد مردمی، بر مبنای بیانات امامین انقلاب اسلامی استخراج می‌شود.

پیشینه تجربی

پژوهش‌های مرتبط با «اقتصاد مردمی» در گفتمان انقلاب اسلامی، عمدتاً در ذیل مباحث اقتصاد اسلامی، مردم‌سالاری دینی و به‌ویژه اقتصاد مقاومتی شکل گرفته‌اند. این دسته از پژوهش‌ها، که بیشترین قرابت را با مسئله مقاله حاضر دارند، کوشیده‌اند نقش، جایگاه و کارکرد مردم در نظام اقتصادی مطلوب جمهوری اسلامی ایران را بر اساس مبانی دینی و بیانات امامین انقلاب اسلامی تبیین نمایند.

در برخی آثار اولیه، مشارکت اقتصادی مردم به‌صورت کلی و ناظر به تجربه جمهوری اسلامی ایران مورد بررسی قرار گرفته است. برای نمونه، دری‌نوگورانی (۱۳۶۹) به بررسی نظری و کاربردی مشارکت مردم در فعالیت‌های اقتصادی پرداخته و آن را یکی از لوازم تحقق عدالت اقتصادی دانسته است. همچنین زمانی و بهرامی (۱۳۸۱) با تأکید بر عدالت اجتماعی، اقتصاد مردمی را در قالب «اختیار دادن به محرومان» و «بسیج عمومی ظرفیت‌های اقتصادی» تحلیل کرده‌اند. این پژوهش‌ها اگرچه بر اهمیت حضور مردم تأکید دارند، اما فاقد صورت‌بندی مفهومی منسجم و مبتنی بر منظومه فکری امامین انقلاب هستند.

در پژوهش‌های متأخرتر، مفهوم اقتصاد مردمی عمدتاً در چارچوب «اقتصاد مقاومتی» بازخوانی شده است. قاسمی و رجایی رامشه (۱۳۹۹) اقتصاد مردمی را یکی از ارکان اقتصاد مقاومتی دانسته و مؤلفه‌هایی نظیر اراده مردم، سرمایه‌گذاری مردمی و مدیریت مردم را برجسته کرده‌اند. یوسفی و غفاری (۱۳۹۵) نیز با تحلیل بیانات رهبر معظم انقلاب، بر مشارکت واقعی مردم در اقتصاد تأکید نموده و با تفکیک «ساخت حقوقی» و «ساخت حقیقی» نظام اقتصادی، نقش هر یک را در تحقق اقتصاد مردمی بررسی کرده‌اند. هم‌چنین یوسفی (۱۳۹۱) نیز در تبیین «مردم‌سالاری اقتصادی دینی»، بر «در اختیار گرفتن سرمایه، مالکیت منابع و ... و ایفای نقش در مدیریت» توسط مردم و «آزادی اقتصادی» آن‌ها تأکید کرده است. این دسته از پژوهش‌ها، گرچه به ابعاد نهادی و سیاستی توجه بیشتری دارند، اما همچنان بیشتر در سطح مؤلفه‌ها و الزامات باقی مانده و به تعریف مفهومی دقیق اقتصاد مردمی نپرداخته‌اند.

در میان پژوهش‌های مبتنی بر بیانات امامین انقلاب، برخی مطالعات با رویکرد کیفی و روش‌های نظام‌مند انجام شده‌اند. شفیعا و موسوی لقمان (۱۳۹۳) با بهره‌گیری از روش داده‌بنیاد، نقش مردم در پیشرفت اقتصادی را بر اساس بیانات مقام معظم رهبری در قالب یک الگوی علی-راهدردی تبیین کرده‌اند. جنیدی جعفری و سلیمی (۱۴۰۳) نیز با روش تحلیل مضمون، عرصه‌ها، موانع، رهاوردها، بایسته‌های فردی و وظایف دولت در زمینه مشارکت اقتصادی مردم را از منظر رهبری استخراج کرده‌اند. همچنین رنجبران و همکاران (۱۴۰۰)، به تعریف، اهمیت و کیفیت تحقق اقتصاد مردم‌محور بر اساس بیانات رهبر معظم انقلاب پرداخته‌اند. وجه مشترک این آثار، تمرکز بر نقش‌آفرینی مردم است، نه ارائه یک تعریف مفهومی جامع از اقتصاد مردمی.

در این میان، نزدیک‌ترین و مرتبط‌ترین پژوهش‌ها با تحقیق حاضر، کتاب «امام، مردم، اقتصاد» (حسینی و حسینی، ۱۳۹۵) و مقاله حسینی و سلیمانی (۱۳۹۸) هستند؛ کتاب مذکور کوشیده است مشارکت مردمی در اقتصاد را مبتنی بر اندیشه حضرت امام خمینی (ره) تبیین کند، اما بنا به تصریح نویسندگان، این پژوهش صرفاً بر اندیشه امام تمرکز داشته و تنها در سطح نظری باقی مانده است، در حالی که مقاله حسینی و سلیمانی (۱۳۹۸) با بهره‌گیری از روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد و تحلیل بیانات حضرت امام خمینی (ره)، الگویی از مشارکت مردم در اقتصاد ارائه می‌دهد که در آن مقوله محوری، شرایط علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر، راهبردها و پیامدهای مشارکت مردمی تبیین شده و مفاهیمی همچون حضور آگاهانه و مسئولانه مردم در اقتصاد به‌عنوان مؤلفه‌های اصلی

این الگو استخراج شده‌اند؛ با این حال تمرکز اصلی این مقاله نیز بر فرایند و الگوی مشارکت مردمی در اقتصاد در چارچوب اندیشه امام خمینی (ره) است.

با وجود ارزش علمی دو اثر فوق، تفاوت آن‌ها با تحقیق حاضر در چند محور اساسی قابل توجه است. نخست آنکه آن دو صرفاً به اندیشه حضرت امام خمینی (ره) محدود بوده و به منظومه فکری امامین انقلاب به صورت توأمان نپرداخته‌اند. دوم آنکه هدف آن‌ها، ارائه الگوی مشارکت اقتصادی مردم است، نه تعریف مفهومی «اقتصاد مردمی» به مثابه یک مفهوم بنیادین در گفتمان انقلاب اسلامی. به بیان دیگر، تمرکز آن‌ها مطالعه بر «چگونگی مشارکت» است، در حالی که پژوهش حاضر ناظر به «چیستی اقتصاد مردمی» و حدود و ثغور مفهومی آن است. سوم آنکه مفاهیم مشترک میان دو پژوهش، مانند آگاهی و مسئولیت‌پذیری مردم، در مقاله حاضر نه به عنوان نتایج مستقل، بلکه به عنوان اجزایی از یک تعریف جامع و صورت‌بندی شده از اقتصاد مردمی بازخوانی و در چارچوبی مفهومی ادغام می‌شوند.

افزون بر این، ارشادی و نعمتی (۱۴۰۳) با مرور ادبیات موجود، به صراحت بر فقدان تعریف منسجم و مورد اجماع از اقتصاد مردم‌بنیان تأکید کرده و ضرورت انجام مطالعات نظری بنیادین در این حوزه را یادآور شده‌اند. این جمع‌بندی نشان می‌دهد که علی‌رغم تعدد پژوهش‌ها درباره مشارکت اقتصادی مردم، خلأ یک تعریف دقیق، جامع و مبتنی بر داده‌های اصیل از بیانات امامین انقلاب همچنان پابرجاست.

نامدار جویباری و همکاران (۱۴۰۵) نیز با بهره‌گیری از مدل‌سازی ساختاری تفسیری، راهبردهای تحقق مردمی‌سازی اقتصاد را شناسایی و اولویت‌بندی کرده‌اند و توسعه زیرساخت‌های دیجیتال، فراهم‌سازی بسترهای قانونی مشارکت مردم و تأمین مالی جمعی را از مهم‌ترین پیشران‌های تحقق این سیاست دانسته‌اند.

بر این اساس، پژوهش حاضر نه در پی ارائه یک الگوی اجرایی جدید از مشارکت اقتصادی مردم، بلکه درصدد تعریف و صورت‌بندی مفهومی «اقتصاد مردمی» بر پایه تحلیل نظام‌مند بیانات امام خمینی (ره) و شهید آیت‌الله خامنه‌ای (ره) است. نوآوری این پژوهش در تمرکز بر سطح «تعریف مفهومی» و بهره‌گیری از داده‌های دو منبع اصلی اندیشه انقلاب اسلامی است که می‌تواند به عنوان مبانی نظری برای مطالعات الگوپردازانه و سیاست‌گذارانه آینده مورد استفاده قرار گیرد.

هم چنین لازم به ذکر است که مقاله حاضر، با تمرکز بر تحلیل و تعریف نظری اقتصاد مردمی و ارائه توصیه‌های سیاستی راهبردی مبتنی بر این تعریف، جایگاه متفاوتی نسبت به مطالعات پیشین دارد و هدف آن تبیین اصول نظری برای سیاست‌گذاران و پژوهشگران است، نه ارائه مدل‌های اجرایی جزئی.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر ماهیت، کیفی بوده و با روش «نظریه داده‌بنیاد»^{۱۰} انجام شده است. دلیل انتخاب این روش، کشف و مفهوم‌سازی در حوزه‌ای است که فاقد مبانی نظری کافی بوده (مهرابی و همکاران، ۱۳۹۰: ۷) و نیازمند تبیین مفهومی «اقتصاد مردمی» مبتنی بر اندیشه امامین انقلاب (ره) می‌باشد. فرایند انجام تحقیق بر مبنای گام‌های نظام‌مند نظریه‌پردازی داده‌بنیاد شامل چهار مرحله؛ انتخاب نظریه‌پردازی داده بنیاد به عنوان استراتژی پژوهش، در نظر گرفتن یک فرآیند برای بررسی و مطالعه، انجام نمونه‌برداری نظری^{۱۱} و کدگذاری داده‌ها و خلق نظریه (دانایی فرد و امامی، ۱۳۸۶: ۲۳-۹) پی‌ریزی شد؛ بدین منظور، داده‌ها از طریق جستجوی کلیدواژه‌ای و هدفمند و با تمرکز بر بیانات مرتبط با مشارکت مردم و مردمی شدن اقتصاد در صحیفه ۲۲ جلدی امام خمینی (ره) و پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری گردآوری و فیش‌برداری گردید و نمونه‌برداری نظری تا حصول «اشباع نظری»^{۱۲} (آلدايات و لی ناونس، ۲۰۱۸: ۲۴۷) ادامه یافت. سپس داده‌های گردآوری شده طی جلسات متعدد گروه پژوهشی، در سه مرحله کدگذاری باز^{۱۳}، محوری^{۱۴} و انتخابی^{۱۵} (بلیز، ۲۰۱۵: ۱۷) مورد بررسی، مقایسه و تحلیل قرار گرفت. در فرایند تحلیل داده‌ها،

10. Grounded Theory

11. Theoretical Sampling

12. Theoretical Saturation

13. Open Coding

14. Axial Coding

15. Selective Coding

با بهره‌گیری از منطق داده‌بنیاد و از طریق کدگذاری مفهومی، تلاش شد مؤلفه‌های اصلی تشکیل‌دهنده تعریف «اقتصاد مردمی» از دل داده‌ها استخراج شود. در فرایند تحلیل، ۱۲ مفهوم استخراج‌شده در دو سطح مرتبط سازمان‌دهی شدند. در سطح چارچوب پارادایمی نظریه داده‌بنیاد، «حضور مردم در اقتصاد» به‌عنوان پدیده محوری، «توانایی ورود» و «انگیزه ورود» به‌عنوان شرایط علی، «دسترسی عادلانه به امکانات» و «دسترسی به اطلاعات» به‌عنوان شرایط زمینه‌ای، و «مالکیت»، «مدیریت»، «ورود سرمایه» و «عاملیت» در جایگاه راهبردها تحلیل شدند. در سطح طبقه‌بندی ماهوی، مفاهیم در چهار مقوله «مؤلفه‌های حضور مردم»، «ویژگی‌های بستر حضور مردم»، «پیش‌شرط‌های حضور مردم» و «ابعاد مشارکت مردم» سازمان‌دهی شدند. نداشت میان این دو سطح، مبنای تدوین تعریف نهایی اقتصاد مردمی قرار گرفت. در گام نهایی، الگوی پژوهش ارائه شد و اعتبارسنجی آن (شفیعا و موسوی لقمان، ۱۳۹۳: ۱۹) با تکیه بر تخصص و حساسیت نظری تیم تحقیق مورد تایید قرار گرفت. این اعتبارسنجی بر معیارهایی چون جامعیت تحلیل‌ها، کدگذاری‌ها و مقولات، ارزیابی دقیق روند استخراج داده‌ها، انطباق با مبانی معرفت‌شناختی و اندیشه‌های امامین انقلاب (ره) و همچنین اصول کنترل فرآیند نظریه‌پردازی در روش داده‌بنیاد استوار بوده است.

در ادامه مدل مفهومی پژوهش و مسیر تکامل نظریه (تراب زاده جهرمی و همکاران، ۱۳۹۲: ۷) در استراتژی نظریه‌پردازی داده بنیاد به طور خلاصه به نمایش درآمده است:

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش (منبع: یافته‌های پژوهش)

شکل ۲. مسیر تکامل نظریه در استراتژی نظریه‌پردازی داده بنیاد (منبع: یافته‌های پژوهش)

یافته‌های پژوهش

همان‌گونه که در قسمت‌های قبل توضیح داده شد، در این بخش از پژوهش تعریف اقتصاد مردمی مبتنی بر بیانات امامین انقلاب (ره) با کمک روش داده‌بنیاد ارائه شده است. در ادامه ابتدا جدول کدها، مفاهیم و مقولات بیان و آنگاه در قسمت ارائه مدل نهایی، تعریف به دست آمده مطرح شده است.

جدول کدها، مفاهیم و مقولات

با توجه به توضیحاتی که در قسمت روش پژوهش گذشت، در ادامه ابتدا کدها، مفاهیم و مقولات حاصله از بیانات امامین انقلاب (ره) پیرامون تعریف مردمی شدن اقتصاد بیان شده است.

جدول ۱. کدها، مفاهیم و مقولات نهایی تعریف اقتصاد مردمی (منبع: یافته‌های پژوهش)

ارجاع	کدها	مفاهیم	مقولات
صحیفه امام، ج ۱۱، ص ۲۲۳	تا این بنا در توده‌ها نباشد و تا این مغزی که انگلی است و استعماری است عوض نشود و باورمان نباید که ما هم آدم هستیم، نمی‌توانیم استقلال پیدا کنیم. ما باید کاری بکنیم که خودمان و همه قشرهای ملت و همه جوانان ما باورشان بیاید که ما هم آدمیم. تبلیغات همچو کرده است که ما را از آدم بودن بیرون کرده است. باورمان آمده است که آن‌ها هرچه هست، هستند. اگر بخواهیم این مملکت ما یک مملکت مستقلی باشد، محتاج به غیر نباشد، باید آن کشاورزش و آن کارگرش و آن کارمندش و همه قشرها بنای بر این بگذارند که ما خودمان یک موجودی هستیم. یک آدمی هستیم.	حضور آگاهانه	مؤلفه های حضور مردم

مقولات	مفاهیم	کدها	ارجاع
		ما که نمی‌خواهیم به جنگ توپ و تانک برویم که می‌گویید از ما ساخته نیست، چه کار می‌توانیم بکنیم و مشت با درفش مناسبت ندارد؛ بزرگ‌ترین کاری که از ما ساخته است بیدار کردن و متوجه ساختن مردم است. آن وقت خواهید دید که دارای چه نیروی عظیمی خواهیم بود که زوال‌ناپذیر است و توپ و تانک هم حریف آن نمی‌شود.	صحیفه امام، ج ۱، ص ۱۳۴
		با آموزش است که انسان می‌تواند تربیت کند جوان‌ها را به طوری که مصالح دنیا و آخرت خودشان را خودشان حفظ کنند. اگر کشور ما علم را بیاموزد، ادب بیاموزد، جهت‌یابی علم و عمل را بیاموزد، هیچ قدرتی نمی‌تواند بر او حکومت کند.	صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۴۵۲
		اقتصاد کشور، سیاست، استقلال، حضور در صحنه‌ی بین‌المللی، مبارزه‌ی با استکبار جهانی باید به‌وسیله‌ی مردم و با علم و آگاهی مردم انجام بشود.	دیدار اقشار مختلف مردم؛ ۱۳۶۸/۰۹/۲۲
		نظام مردمی، جز با آگاهی مردم ممکن نیست پیش برود.	دیدار مدیران و مسئولان مطبوعات کشور؛ ۱۳۷۵/۰۲/۱۳
		یک ملت برای این که از فقر، ذلت، زیر سلطه ماندن، بیسوادی و از همه آثار نکبت بار تسلط طواغیت نجات پیدا کند... باید آگاه و بیدار باشد، قدرت تحلیل داشته باشد، به‌موقع همه چیز را بفهمد و به موقع اقدام کند.	دیدار مردم آذربایجان شرقی؛ ۱۳۸۱/۱۱/۲۸
		اگر مردم آگاه و مؤمن نباشند، نظام اسلامی، در حقیقت، روح خود را از دست خواهد داد.	نهمین گردهمایی سراسری «ائمه جمعه»؛ ۱۳۷۲/۰۶/۲۸
ماهرانه حضور		ما بایست به مردم تکیه کنیم، بها بدهیم؛ مردم با امکاناتشان باید بیایند در وسط میدان اقتصادی؛ فعالان، کارآفرینان، متکران، صاحبان مهارت، صاحبان سرمایه، نیروهای متراکم و بی‌پایانی که در این کشور وجود دارد که واقعاً این نیروها هم بی‌شمارند.	جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی؛ ۱۳۹۲/۱۲/۲۰
		برای اینکه در وضع زندگی مردم و معیشت مردم و طبقات ضعیف یک تحوّل صورت بگیرد، صرفاً رشد اقتصادی کافی نیست، بلکه چیزهای دیگری هم لازم است: برابری فرصت‌ها برای دستیابی به امکانات؛ این از جمله‌ی کارهای بسیار مهم است؛ برای مشارکت، امکانات در سطوح مختلف به نحو صحیح و عادلانه‌ای تقسیم بشود. این‌ها البته کارهای آسانی هم نیست، کارهای دشواری است؛ [باید] آموزش داده بشود، مهارت داده بشود. بسیاری از جوان‌های ما مایل‌اند کار کنند و به مهارت نیاز دارند. یک بخشی باید برای مهارت‌افزایی جوانان وجود داشته باشد که البته مدیران ارشد می‌توانند برنامه‌ریزی کنند، در این زمینه‌ها کار کنند، کار انجام بگیرد.	دیدار مسئولان نظام؛ ۱۴۰۳/۰۱/۱۵
		مشارکت مستقیم مردم در امر اقتصاد، لازم است. این نیازمند توانمند شدن است، نیازمند اطلاعات لازم است؛ که این‌ها را باید مسئولین در اختیار مردم بگذارند و امیدواریم ان‌شاءالله این روند روزبه‌روز توسعه پیدا کند.	حرم مطهر رضوی در آغاز سال ۹۰؛ ۱۳۹۰/۰۱/۰۱
		ما امیدواریم که بشر به رشدی برسد که مسلسل‌ها را به قلم تبدیل کند. آن قدری که قلم و بیان به خدمت بشر بوده است مسلسل‌ها نبوده‌اند. مسلسل‌ها غالباً در خدمت ابرقدرت‌ها بوده و برای تباهی بشر بوده‌اند... قلم و علم و بیان است که می‌تواند بشر را بسازد، نه مسلسل و سایر قوای تخریب‌کننده ... بشر تا در سایه‌ی مسلسل و توپ و تانک می‌خواهد ادامه‌ی حیات بدهد، نمی‌تواند انسان باشد و به مقاصد انسانی برسد. آن وقتی مردم به مقاصد اسلامی و انسانی می‌رسند و به مال دانش و علم می‌رسند که قلم‌ها بر مسلسل‌ها غلبه کند. اول آیه‌ای که بر پیغمبر اکرم وارد شده است، هم قرائت را توصیه کرده است، جهتی را که باید قرائت و علم در خدمت او باشد را هم بیان فرموده است. فرموده است: «اقرأ باسم ربك» قرائت و علم و دانش، مطلقاً مطلوب نیست چه بسا دانشی که بر ضد انسانیت و انسان باشد و بر ضد کرامت انسان است. لکن دانشی که جهت داشته باشد، برای خدمت بشر باشد، باسم رب باشد، توجه به ربوبیت و اسم خدا داشته باشد، آن قرائت و آن علم و آن مسلسل‌هاشان در خدمت انسان‌اند.	صحیفه امام، ج ۵، ص ۱۴۸

مقولات	مفاهیم	کدها	ارجاع
	حضور مسئولانه	اقتصاد مقاومتی به معنای مقاوم ساختن پایه‌های اقتصاد، یکی از وظایف عمومی امروز ما است و همه می‌توانند در آن نقش ایفا کنند، هم مسئولین و مسئولین قوای سه‌گانه، هم آحاد مردم، هم کسانی که دارای مهارت کارند.	حرم مطهر رضوی؛ ۱۳۹۳/۰۱/۰۱
		امروز نه شما تنها، همه قشرهای ملت، دولت، ملت، همه مسئول‌اند در مقابل خدای تبارک‌وتعالی و در مقابل اسلام. ما که مدعی هستیم جمهوری اسلامی و رژیم طاغوتی رفت و به جای او جمهوری اسلامی آمد، ما باید اثبات کنیم این مطلب را که تغییر کرده است، تحول حاصل شده است، در همه چیز.	صحیفه امام، ج ۱۰، ص ۱۷۶
		امروز روحانیت و سایر قشرهای ملت مسئول‌اند در مقابل خدا که حفظ کنند آبروی اسلام را، حفظ کنند آبروی انقلاب را، حفظ کنند آبروی نهضت را و این مسئولیت بزرگی است.	صحیفه امام، ج ۱۲، ص ۳۱۰
		من و شما مسئولیم. مسئولیت، مخصوص یک فرد و یک جمع نیست. بار بر دوش همه است؛ گاهی بیشتر و سنگین‌تر و گاهی کمتر و سبک‌تر؛ «کلکم راع». نظام اسلامی این‌گونه است.	دیدار اقشار مختلف مردم؛ ۱۳۶۸/۰۴/۲۵
		در قرآن کریم و در روایات ما درباره‌ی مسئولیت مردم نسبت به سرنوشت جامعه مطالب روشن و فراوانی هست: «كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، یعنی همه‌ی آحاد جامعه مسئولند نسبت به وضع جامعه. مَنْ أَصْبَحَ لَا يَهْتَمُّ بِأَمْرِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ؛ امور مسلمین یعنی همین امور جامعه‌ی اسلامی که همه‌ی امور را شامل می‌شود.	سخنرانی تلویزیونی به مناسبت سی‌ودومین سالگرد رحلت امام خمینی (ره)؛ ۱۴۰۰/۰۳/۱۴
		هیچ کس نگوید من تکلیفی ندارم، من مسئولیتی ندارم؛ همه مسئول هستند. مسئولیت معنایش این نیست که اسلحه ببندیم و بیائیم در خیابان راه برویم؛ بلکه در هر کاری که هستیم، احساس مسئولیت کنیم.	دیدار مردم مازندران در سالگرد حماسه شش بهمن؛ ۱۳۸۸/۱۱/۰۶
		جوانهای عزیز! این کشور مال شماست، فردا متعلق به شماست. یک نظام مقتدر - چه اقتدار علمی، چه اقتدار سیاسی، چه اقتدار اقتصادی، چه اقتدار اطلاعاتی، چه اقتدار تحرک در مناطق گوناگون جهان و اقتدار بین‌المللی - مایه‌ی عزت شماست، مایه‌ی افتخار شماست و شما باید برای تکمیل و تتمیم چنین نظامی تلاش کنید و احساس وظیفه کنید. جوانها وظیفه دارند.	خطبه‌های نماز جمعه تهران؛ ۱۳۸۸/۰۶/۲۰
ویژگی‌های بستر حضور مردم	دسترسی عادلانه	در جامعه‌ی اسلامی همه‌ی آحاد وظیفه دارند، مسئولیت دارند، باید کار انجام بدهند؛ کار برای پیشرفت جامعه، کار برای امت.	دیدار ائمه جماعات مساجد استان تهران؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱
		بهترین راه عدالت‌بنیان کردن اقتصاد همین است. ... عدالت‌بنیان کردن از این راه به وجود خواهد آمد؛ بتوانیم امکان کار کردن و درآمد کسب کردن را برای همه‌ی مردم فراهم کنیم.	دیدار مسئولان نظام؛ ۱۴۰۲/۰۱/۱۵
		برای اینکه در وضع زندگی مردم و معیشت مردم و طبقات ضعیف یک تحولی صورت بگیرد، صرفاً رشد اقتصادی کافی نیست، بلکه چیزهای دیگری هم لازم است: برابری فرصت‌ها برای دستیابی به امکانات؛ این از جمله‌ی کارهای بسیار مهم است؛ برای مشارکت، امکانات در سطوح مختلف به نحو صحیح و عادلانه‌ای تقسیم بشود. این‌ها البته کارهای آسانی هم نیست، کارهای دشواری است؛ [باید] آموزش داده بشود، مهارت داده بشود. بسیاری از جوان‌های ما مایل‌اند کار کنند و به مهارت نیاز دارند. یک بخشی باید برای مهارت‌افزایی جوانان وجود داشته باشد که البته مدیران ارشد می‌توانند برنامه‌ریزی کنند، در این زمینه‌ها کار کنند، کار انجام بگیرد.	دیدار مسئولان نظام؛ ۱۴۰۳/۰۱/۱۵
		ما می‌خواهیم یک حکومت الهی باشد موافق میل مردم، رأی مردم، و موافق حکم خدا. آن چیزی که موافق با اراده خداست موافق میل مردم هم هست. مردم مسلمان‌اند، الهی هستند، وقتی ببینند عدالت را می‌خواهد اجرا بکند. خدا می‌خواهد عدالت در بین مردم اجرا بشود. خدا می‌خواهد که به حال این ضعفا و طبقه سوم یک فکری بشود نه مثل حالا که همه قدرت‌ها را روی هم گذاشتند، یک عده‌ای می‌خورند تا تخمه می‌کنند، یک عده‌ای از گرسنگی ریختند اطراف تهران، و نه آب دارند و نه برق دارند و نه نان دارند و نه چیزی دارند. می‌خواهد عدالت باشد!	صحیفه امام، ج ۴، صفحه ۴۶۱

مقولات	مفاهیم	کدها	ارجاع
پیش شرط های حضور مردم	دسترسی به امکانات	برای اینکه در وضع زندگی مردم و معیشت مردم و طبقات ضعیف یک تحولی صورت بگیرد، صرفاً رشد اقتصادی کافی نیست، بلکه چیزهای دیگری هم لازم است: برابری فرصت ها برای دستیابی به امکانات؛ این از جمله ی کارهای بسیار مهم است؛ برای مشارکت، امکانات در سطوح مختلف به نحو صحیح و عادلانه ای تقسیم بشود. این ها البته کارهای آسانی هم نیست، کارهای دشواری است؛ [باید] آموزش داده بشود، مهارت داده بشود. بسیاری از جوان های ما مایل اند کار کنند و به مهارت نیاز دارند. یک بخشی باید برای مهارت افزایی جوانان وجود داشته باشد که البته مدیران ارشد می توانند برنامه ریزی کنند، در این زمینه ها کار کنند، کار انجام بگیرد.	دیدار مسئولان نظام؛ ۱۴۰۳/۰۱/۱۵
		می توانیم تلاشمان را مضاعف کنیم؛ این هم یک کار است؛ بنابراین، این جزو وظایف دولت است؛ بایستی میدان داد. این جوان ها تشنه ی کار و فهمیدن هستند، به شرط اینکه امکانات در اختیار این ها قرار بگیرد.	دیدار مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی؛ ۱۳۸۵/۰۳/۲۹
	دسترسی به اطلاعات	مشارکت مستقیم مردم در امر اقتصاد، لازم است. این نیازمند توانمند شدن است، نیازمند اطلاعات لازم است. که این ها را باید مسئولین در اختیار مردم بگذارند و امیدواریم ان شاء الله این روند روزبه روز توسعه پیدا کند.	حرم مطهر رضوی در آغاز سال؛ ۱۳۹۰/۰۱/۰۱
		کار دیگری که لازم است انجام بگیرد، اطلاع رسانی به مردم است. مردم باید در جریان جزئیات کار قرار بگیرند و بدانند که در کجا می توانند فعالیت اقتصادی کنند، کجا می توانند سرمایه گذاری کنند.	دیدار مسئولان اقتصادی و دست اندرکاران اجرای اصل ۴۴ قانون؛ ۱۳۸۵/۱۱/۳۰
انگیزه ورود		هم قوهی مجریه، هم قوهی قضائیه، هم قوهی مقننه به شیوهی خاص خود می توانند این را تأمین کنند؛ از ابتکار مردم، از فکر مردم، از نیرو و انگیزه ی مردم، از نشاط جوانی جوانان ما - که قشر عظیم و وسیعی هستند - می توانند استفاده کنند.	اجتماع بزرگ مردم کرمانشاه؛ ۱۳۹۰/۰۷/۲۰
		با حرف و شعار نمیشود؛ صرف اینکه ما حرفش را بزنیم که «مردم! بیایید شرکت کنید»، کسی [نمی آید]، اصلاً این حرف معنی ندارد؛ محصلی ندارد که به مردم بگوییم بیایید شرکت کنید. چه جوری شرکت کنند؟ کجا شرکت کنند؟ باید زمینه ی مشارکت فراهم بشود. یکی از تجربه های خوب، همین شرکتهای دانش بنیان است؛ این تجربه ی خوبی است. البته فقط منحصر به این نباید باشد - که حالا عرض میکنم - اما این یک تجربه ی خوبی بود. [برای] شرکتهای دانش بنیان سازوکاری به وجود آمد که موجب شد افرادی که بالاستعداد بودند، نخبه بودند، توانایی داشتند، انگیزه داشتند، بیایند و هزاران شرکت دانش بنیان را به وجود بیاورند.	دیدار مسئولان نظام؛ ۱۴۰۲/۰۱/۱۵
	توانایی ورود	بی همکاری امثال بازار، کارگرها- نمی دانم - زارعین، بدون این قشرهای مختلفی که هستند کار از پیش نمی رود، باید آن ها هم وارد باشند در کار و کمک کنند. کارهایی که آن ها می توانند انجام بدهند، انجام بدهند؛ مثلاً، بازرگانی که می توانند کارهای بازرگانان متعهد، نه هر چیز، آن هایی که در صدد این اند که برای کشور خدمت بکنند، آن ها را دستشان را باز بگذارید خدمت بکنند.	صحیفه امام، ج ۱۹، ص ۴۰۹
ما باید کاری کنیم که مردم بتوانند، همه ی کسانی که نیرو دارند، توان کار دارند، در به اصطلاح محدوده ی کار کردن هستند، بتوانند یک کاری انجام بدهند که به زندگی شان کمک کند، معیشتشان را بهتر کند، به تعبیر رایج، سفره ی آنها را رنگین تر بکنند، که بند اول سیاستهای اقتصاد مقاومتی هم ناظر به همین است.		دیدار مسئولان نظام؛ ۱۴۰۲/۰۱/۱۵	
ابعاد مشارکت مردم	مالکیت	کار اقتصادی و فعالیت اقتصادی دست مردم است، مال مردم است؛ اما دولت - به عنوان یک مسئول عمومی - نظارت می کند، هدایت می کند، کمک می کند. آن جایی که کسانی بخواهند سوءاستفاده کنند و دست به فساد اقتصادی بزنند، جلوی آن ها را می گیرد؛ آنجایی که کسانی احتیاج به کمک دارند، به آن ها کمک می کند.	حرم مطهر رضوی؛ ۱۳۹۳/۰۱/۰۱

مقولات	مفاهیم	کدها	ارجاع
		اگر ضرورت‌هایی هم این کار را در آن دوره ایجاد می‌کرد، نباید دیگر این کارها در دوره‌ی بعد از جنگ، در دهه‌ی دوم و سوم، انجام می‌گرفت؛ نباید بیخود شرکت تولید می‌شد؛ نباید از واگذاری شرکت‌های دولتی به مردم، در آن بخشی که قانون اساسی تصریح به آن کرده بود، کوتاهی می‌شد؛ باید می‌دادیم. باید مالکیت دولت را روزبه‌روز کمتر می‌کردیم. این طور نشد، بلکه بیشتر و گسترده‌تر شد! و خیلی از درآمدهایی که باید در خدمت تولید، در خدمت گردش صحیح پول در جامعه قرار می‌گرفت، صرف کارهای غیر لازم شد؛ فعالیت‌های اسراف‌آمیز، ساختمان‌سازی‌های بیخودی؛ و حتماً به اقتصاد کشور لطمه خورد. به‌هرحال، این کار در این دو دهه نباید انجام می‌گرفت. واقعیت وضع کنونی این است: گستره‌ی عظیم مالکیت‌های دولتی، بعضاً برخلاف همان متن موجود اصل ۴۴ و بسیاری هم برخلاف این شرطی که در ذیل اصل ۴۴ آمده.	دیدار مسئولان اقتصادی و دست‌اندرکاران اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی؛ ۱۳۸۵/۱۱/۳۰
		یکی از وظائفی که ما در اصل ۴۴ و بر اساس قانونی که در شورای انقلاب تصویب کرده بودیم، مسلم بود، این بود که بنگاه‌های غیر مشمول صدر اصل ۴۴ را کلاً به مردم واگذار کنند.	دیدار مسئولان اقتصادی و دست‌اندرکاران اجرای اصل ۴۴ قانون؛ ۱۳۸۵/۱۱/۳۰
		مملکت مال خودتان باشد، خودتان زحمت بکشید برای خودتان، نه اینکه شما زحمت بکشید و دیگران ببرند و بجایند.	صحیفه امام، ج ۸، صفحه ۴۳۲
مدیریت	اقتصاد مردمی است؛ با اراده‌ی مردم، سرمایه‌ی مردم، حضور مردم تحقق پیدا می‌کند.		حرم مطهر رضوی؛ ۱۳۹۳/۰۱/۰۱
	در ارائه و اعلام سیاست‌های اقتصادی اصل ۴۴ با کمک کارشناسان متعدّد با دقت روی این کار کردیم — یعنی کارشناس‌ها کار کردند — و سیاست‌ها ابلاغ شد. بنای این سیاست‌ها بر این بود که ما مدیریت‌ها و فعالیت‌های اقتصادی مورد نیاز مردم را به مردم بسپरیم.		بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی؛ ۱۴۰۲/۰۱/۰۱
	روح اصل ۴۴ هم این بود که ما بتوانیم اولاً سرمایه‌های مردم و بعد مدیریت مردم را وارد عرصه‌ی اقتصاد کنیم.		دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت؛ ۱۳۸۹/۰۶/۰۸
	یک مملکتی را باید خود شما اداره کنید. باید خود ملت اداره کنند.		صحیفه امام، ج ۱۱، صفحه ۷
	ما همه موظفیم که یک مملکتی که از حلقوم دیگران بیرون آوردیم و مال خودمان شده، خودمان خدمت به آن بکنیم. نیرویم کنار بنشینیم بگوییم که شما از چنگال دیگران بیرون آوردید، خودتان درستش بکنید! نمی‌شود. این یک همچو چیزی است، شماها بیرون آوردید؛ ملت بیرون آورد. همین ملتی که یک همچو نهضتی کرد و یک همچو پیروزی برایش حاصل شد، باید این مملکت را خود ملت اداره بکند.		صحیفه امام، ج ۱۰، صفحه ۳۳۲
عاملیت	در بازسازی اگر بخواهد ملت سرخود کار بکند، فساد ایجاد می‌شود. اگر بخواهد دولت مستقل اجرا کند، قدرت ندارد. باید مردم همراهی کنند و هرچه قدرت دارند برای این امر مهم به میدان بیاورند، لکن با نظارت دولت... دولت باید به مردم مجال بدهد به اینکه در کارها داخل بشوند؛ و مردم هم باید به دولت مجال بدهند که با تأنّی و نقشه‌کشی این کار مهم را انجام بدهند.		صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۱۱۶
	در ارائه و اعلام سیاست‌های اقتصادی اصل ۴۴ با کمک کارشناسان متعدّد با دقت روی این کار کردیم — یعنی کارشناس‌ها کار کردند — و سیاست‌ها ابلاغ شد. بنای این سیاست‌ها بر این بود که ما مدیریت‌ها و فعالیت‌های اقتصادی مورد نیاز مردم را به مردم بسپریم.		اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی؛ ۱۴۰۲/۰۱/۰۱
	هر جایی که مسئولین کشور توانائی‌های مردم را شناختند و به کار گرفتند، ما موفق شدیم. هر جایی که ناکامی هست، به خاطر این است که ما نتوانستیم حضور مردم را در آن عرصه تأمین کنیم.		اجتماع بزرگ مردم کرمانشاه؛ ۱۳۹۰/۰۷/۲۰

مقولات	مفاهیم	کدها	ارجاع
ورود سرمایه		الآن همه ما، همه قشرهای این ملت، مکلفاند که برای این مملکت کار بکنند، تا اینکه با کار این‌ها این مملکت اداره بشود؛ درست بشود. مملکت مال خودتان است. خودتان برای خودتان دارید کار می‌کنید.	صحیفه امام، ج ۸، صفحه ۳۵۲
		بی همکاری امثال بازار، کارگرها - نمی‌دانم - زارعین، بدون این قشرهای مختلفی که هستند کار از پیش نمی‌رود، باید آن‌ها هم وارد باشند در کار و کمک کنند. کارهایی که آن‌ها می‌توانند انجام بدهند، انجام بدهند؛ مثلاً، بازرگانی که می‌تواند کارهای بازرگانان متعهد، نه هر چیز، آن‌هایی که در صدد این‌اند که برای کشور خدمت بکنند، آن‌ها را دستشان را باز بگذارید خدمت بکنند.	صحیفه امام، ج ۱۹، صفحه ۴۰۹
		این اقتصادی که به عنوان اقتصاد مقاومتی مطرح می‌شود، مردم‌بنیاد است؛ یعنی بر محور دولت نیست و اقتصاد دولتی نیست، اقتصاد مردمی است؛ با اراده‌ی مردم، سرمایه‌ی مردم، حضور مردم تحقق پیدا می‌کند.	حرم مطهر رضوی؛ ۱۳۹۳/۰۱/۰۱
		روح اصل ۴۴ هم این بود که ما بتوانیم اولاً سرمایه‌های مردم و بعد مدیریت مردم را وارد عرصه‌ی اقتصاد کنیم.	دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت؛ ۱۳۸۹/۰۶/۰۸
		یکی از شرایطش، استفاده از همه‌ی ظرفیت‌های دولتی و مردمی است؛ هم از فکرها و اندیشه‌ها و راهکارهایی که صاحب‌نظران می‌دهند، استفاده کنید، هم از سرمایه‌ها استفاده شود.	دیدار رئیس‌جمهوری و اعضای هیأت دولت؛ ۱۳۹۱/۰۶/۰۲
		اقتصاد مقاومتی به معنای مقاوم ساختن پایه‌های اقتصاد، یکی از وظایف عمومی امروز ما است و همه می‌توانند در آن نقش ایفا کنند، هم مسئولین و مسئولین قوای سه‌گانه، هم آحاد مردم، ...، هم کسانی که دارای سرمایه‌اند.	حرم مطهر رضوی؛ ۱۳۹۳/۰۱/۰۱
		در مسئله‌ی سرمایه‌گذاری و سرمایه‌گذاری برای تولید، خود مردم می‌توانند نقش ایفا کنند؛ چه آنهایی که سرمایه دارند و این سرمایه را در راه مثلاً بعضی از داد و ستدها و سوداگری‌های بیمورد مصرف می‌کنند می‌توانند اینها را در راه تولید مصرف کنند، چه کسانی که میخواهند کمک کنند به دیگران؛ مثل این کمک مؤمنانه‌ای که برای قضیه‌ی کرونا انجام گرفت که همه‌ی مردم وارد شدند، در قضیه‌ی تولید [هم] می‌توانند کسانی که توانایی دارند، برای یک نفر، دو نفر، ده نفر اشتغال ایجاد کنند و کمک کنند به اشتغال آنها.	سخنرانی نوروزی خطاب به ملت ایران؛ ۱۴۰۰/۰۱/۰۱
		باید سرمایه‌های مردم و مدیریت مردم - بخش خصوصی - وارد عرصه‌ی اقتصاد بشود.	دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت؛ ۱۳۸۹/۰۶/۰۸

ارائه مدل نهایی: الگوی مفهومی اقتصاد مردمی

همان‌طور که در بخش روش پژوهش ذکر شد، این تحقیق از روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد برای استخراج تعریف اقتصاد مردمی بهره برده است. در این روش، پس از کدگذاری باز و محوری، در مرحله کدگذاری انتخابی، یک مقوله محوری به عنوان پدیده مرکزی شناسایی شده و سایر مقولات به صورت نظام‌مند به آن پیوند داده می‌شوند تا نظریه نهایی شکل گیرد.

الگوی پارادایمی که در تحلیل داده‌ها به کار رفت، شامل اجزای زیر است که از دل بیانات امامین انقلاب (ره) استخراج گردید:

شرایط علی^{۱۶}: مقولاتی که مستقیماً بر پدیده محوری اثر گذاشته و آن را ایجاد یا تسهیل می‌کنند.

شرایط زمینه‌ای^{۱۷}: شرایط خاصی که بستر و زمینه وقوع پدیده محوری را فراهم می‌کنند.

مقوله محوری^{۱۸}: پدیده یا صورت ذهنی اصلی است که پژوهش حول آن انجام شده است.

16. Causal Conditions

17. Contextual Conditions

18. Core Category

راهبردها^{۱۹}: کنش‌ها یا برهم‌کنش‌های خاصی که در پاسخ به پدیده محوری و در بستر شرایط زمینه‌ای رخ می‌دهند. برای روشن‌شدن رابطه میان چارچوب پارادایمی نظریه داده‌بنیاد و طبقه‌بندی ماهوی حاصل از تحلیل، چهار مقوله ماهوی پژوهش در جایگاه‌های متناظر پارادایمی به شرح زیر تفسیر شدند:

مقوله محوری (پدیده مرکزی): مقوله محوری این پژوهش، خود «اقتصاد مردمی» یا به عبارت دقیق‌تر «حضور مردم در اقتصاد» است. این پدیده مرکزی، دارای سه ویژگی یا مؤلفه ذاتی است که در مقاله تحت عنوان «مؤلفه‌های حضور مردم» کدگذاری شده‌اند. بدین معنا که این حضور، برای آنکه «اقتصاد مردمی» مدنظر امامین انقلاب (ره) تلقی شود، باید حضوری «آگاهانه»، «ماهرانه» و «مسئولانه» باشد.

شرایط علی (پیش‌نیازهای ورود): این شرایط، عواملی هستند که منجر به بروز پدیده محوری (حضور مردم) می‌شوند. این مقوله در پژوهش حاضر منطبق بر مقوله «پیش‌شرط‌های حضور مردم» است که شامل دو مفهوم کلیدی «توانایی ورود» و «انگیزه ورود» می‌باشد؛ به عبارت دیگر، تا زمانی که مردم، توانایی و انگیزه لازم برای ورود به یک عرصه اقتصادی را نداشته باشند، حضور آگاهانه و ماهرانه (پدیده محوری) شکل نخواهد گرفت.

شرایط زمینه‌ای (ویژگی‌های بستر): این شرایط، بستر و زمینه خاصی را توصیف می‌کنند که راهبردهای مشارکت در آن رخ می‌دهد. این مقوله مستقیماً از داده‌ها تحت عنوان «ویژگی‌های بستر حضور مردم» استخراج شد. این بستر باید دارای دو ویژگی اساسی باشد: «دسترسی عادلانه به امکانات» و «دسترسی به اطلاعات». بدون وجود این بستر عادلانه، حضور مردم حتی در صورت داشتن انگیزه و توانایی، محقق نخواهد شد.

راهبردها (ابعاد اقتصادی مشارکت): این مقوله، بیانگر کنش‌های عینی و ابعاد اقتصادی است که «اقتصاد مردمی» از طریق آن‌ها تجلی می‌یابد. این همان مقوله «ابعاد مشارکت مردم» در جدول شماره ۱ است. این راهبردها نشان می‌دهند که حضور مردم باید در چهار بُعد اقتصادی «مالکیت»، «مدیریت»، «ورود سرمایه» و «عاملیت» (اجرا) صورت پذیرد.

بر اساس الگوی فوق، نظریه نهایی این پژوهش (تعریف اقتصاد مردمی) از پیوند نظام‌مند این چهار مقوله به دست می‌آید. این مدل نشان می‌دهد که «اقتصاد مردمی» صرفاً به معنای مالکیت یا مدیریت نیست، بلکه یک پدیده چندبعدی است.

بنابراین، تعریف جامع اقتصاد مردمی مبتنی بر بیانات امامین انقلاب (ره) عبارت است از:

«حضور آگاهانه، ماهرانه و مسئولانه آحاد مردم، همراه با دسترسی عادلانه به امکانات و اطلاعات، در تمامی عرصه‌های اقتصادی که توانایی و انگیزه ورود به آن را دارند، از نظر مالکیت، مدیریت، ورود سرمایه و عاملیت».

لازم به توضیح است که در تبیین مفهومی این پژوهش، میان «ماهیت اقتصاد مردمی» و «فرآیند مردمی‌سازی اقتصاد» تمایز روش‌شناختی در نظر گرفته شده است. اگرچه در نظام اندیشه‌ای مبنای تحقیق و در مسیر تحقق عملی این الگو، مؤلفه‌هایی نظیر «نقش و وظایف نهاد حاکمیت و دولت در اعتمادسازی، بسترسازی، هدایت و نظارت» و همچنین «حضور و تنوع فعالان اقتصادی» از اهمیت بالایی برخوردارند، اما گنجانیدن این موارد و سایر متغیرهای مداخله‌گر و بازیگران تسهیل‌گر در درون تعریف مفهومی، موجب تداخل هسته مرکزی پدیده با الزامات و شرایط زمینه‌ای آن می‌شود. از این رو، پژوهش حاضر با پایبندی به خروجی داده‌های استخراج‌شده، تعریف خود را صرفاً به چیستی و ماهیت «اقتصاد مردمی» محدود ساخته و نقش دولت و تنوع بازیگران عرصه اقتصاد را به عنوان عوامل زمینه‌ساز، مداخله‌گر و بستر تحقق این الگو در نظر می‌گیرد که خارج از شمول تعریف ماهوی این مفهوم قرار دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

بررسی بیانات امامین انقلاب (ره) به عنوان بنیان‌گذاران رویکرد اقتصاد مردمی در عصر حاضر نشان می‌دهد که از دیدگاه ایشان مردمی‌شدن اقتصاد یعنی: «حضور آگاهانه، ماهرانه و مسئولانه آحاد مردم، همراه با دسترسی عادلانه به امکانات و اطلاعات، در تمامی عرصه‌های اقتصادی که توانایی و انگیزه ورود به آن را دارند، از نظر مالکیت، مدیریت، ورود سرمایه و عاملیت».

¹⁹. Strategies

این تعریف از اقتصاد مردمی نشان می‌دهد آنچه از سیاست‌های مردمی‌سازی که تاکنون اجرا شده و این مؤلفه‌ها را در خود نداشته است با دیدگاه‌های رهبران انقلاب فاصله داشته و ضرورت دارد در سیاست‌ها و روش‌هایی که حضور ناآگاهانه، غیرماهرانه، غیرمسئولانه و غیرعادلانه مردم در اقتصاد را در پی دارد بازنگری صورت پذیرد. همچنین اقتصاد مردمی مفهومی چندبعدی است و نمی‌توان آن را صرفاً به مالکیت خصوصی، تأمین مالی مردمی یا واگذاری فعالیت‌های اقتصادی محدود کرد.

این یافته‌ها با پژوهش‌های حسینی و سلیمانی (۱۳۹۸)، قاسمی و رجایی رامشه (۱۳۹۹) و جنیدی جعفری و سلیمی (۱۴۰۳) در تأکید بر مشارکت واقعی مردم در اقتصاد هم‌راستا است. با این حال، وجه تمایز پژوهش حاضر، صورت‌بندی این مؤلفه‌ها در قالب تعریفی جامع از اقتصاد مردمی بر اساس تحلیل هم‌زمان بیانات امام خمینی (ره) و شهید آیت‌الله خامنه‌ای (ره) است. بنابراین، یافته پژوهش می‌تواند چارچوبی مفهومی برای تمایز میان مشارکت واقعی مردم و حضور محدود یا صوری آنان در فعالیت‌های اقتصادی فراهم آورد.

اگرچه پژوهش حاضر ماهیتی نظری و مبتنی بر تحلیل اسنادی دارد و لازم است در مطالعات آینده، شاخص‌های عملیاتی اقتصاد مردمی تدوین و کاربرد این چارچوب در بخش‌های مختلف اقتصاد بررسی شود ولی با در نظر گرفتن تعریف فوق توصیه می‌گردد که اقدامات زیر در جهت مردمی شدن اقتصاد مورد توجه و تأکید سیاست‌گذاران قرار گیرد:

۱. ارتقای سطح آگاهی اقتصادی مردم از طریق آموزش‌های عمومی و تخصصی، به منظور افزایش مشارکت آگاهانه، ماهرانه و مسئولانه در فعالیت‌های اقتصادی
 ۲. فراهم آوردن اطلاعات شفاف و قابل فهم در مورد بازارها، فرصت‌های سرمایه‌گذاری و قوانین اقتصادی به منظور کاهش اطلاعات نامتقارن و افزایش اعتماد عمومی
 ۳. ایجاد تسهیلات مالی، اداری و مشاوره‌ای برای حمایت از ایجاد و توسعه کسب‌وکارهای کوچک و متوسط
 ۴. ایجاد دسترسی برابر برای همه افراد به امکانات تولیدی، پولی، مالی و زیرساخت‌ها، به منظور کاهش نابرابری اقتصادی و اجتماعی
 ۵. طراحی برنامه‌های حمایتی ویژه برای اقشار آسیب‌پذیر جامعه به منظور افزایش مشارکت آن‌ها در اقتصاد
 ۶. تنظیم چارچوب‌های قانونی و نظارتی شفاف و کارآمد به منظور جلوگیری از مشارکت صوری و ارتقای اعتماد عمومی
 ۷. سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های عمومی مانند حمل‌ونقل، انرژی و ارتباطات، به منظور تسهیل فعالیت‌های اقتصادی و کاهش هزینه‌های تولید
 ۸. حمایت از تشکیل و توسعه تعاونی‌های حقیقی در بخش‌های مختلف اقتصاد، به منظور تقویت کسب‌وکارهای مردمی
 ۹. حمایت از سازمان‌های مردم‌نهاد و مؤسسات خیریه، به منظور افزایش نقش آن‌ها در حل مسائل اجتماعی و اقتصادی
 ۱۰. تقویت مالکیت و مدیریت مردم در پروژه‌ها و فعالیت‌های اقتصادی
- لازم به تأکید است که دامنه مقاله تحلیل و تبیین نظری است و توصیه‌ها نیز در سطح راهبردی و اصول سیاست‌گذاری و بدون ورود به مدل‌های اجرایی جزئی ارائه شده‌اند. این رویکرد امکان بهره‌برداری از یافته‌ها برای پژوهشگران و سیاست‌گذاران را فراهم می‌آورد، در حالی که هدف اصلی مقاله تبیین تعریف نظری اقتصاد مردمی و اصول آن باقی می‌ماند.

منابع

- ارشدی، وحید و نعمتی، علی (۱۴۰۳). موضوع‌شناسی اقتصاد مردمی (مردم‌بنیان) با روش کانونی. *پژوهش‌های کاربردی اقتصاد/امنیت ملی*، دوره ۱، شماره ۱.
- بدلوند، مهدی (۱۳۸۷). درآمدی بر مقررات گذاری اقتصادی. *مجلس و پژوهش*، سال چهاردهم، شماره ۵۶.
- بیانات مقام معظم رهبری در اجتماع بزرگ مردم کرمانشاه؛ ۱۳۹۰/۰۷/۲۰
- بیانات مقام معظم رهبری در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی؛ ۱۴۰۲/۰۱/۰۱
- بیانات مقام معظم رهبری در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی؛ ۱۳۹۲/۱۲/۲۰

- بیانات مقام معظم رهبری در حرم مطهر رضوی در آغاز سال؛ ۱۳۹۰/۰۱/۰۱
- بیانات مقام معظم رهبری در حرم مطهر رضوی؛ ۱۳۹۴/۰۱/۰۱
- بیانات مقام معظم رهبری در حرم مطهر رضوی؛ ۱۳۹۳/۰۱/۰۱
- بیانات مقام معظم رهبری در خطبه‌های نماز جمعه تهران؛ ۱۳۸۸/۰۶/۲۰
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار اقشار مختلف مردم؛ ۱۳۶۸/۰۴/۲۵
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار ائمه جماعات مساجد استان تهران؛ ۱۳۹۵/۰۵/۳۱
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از کارگران و معلمان؛ ۱۳۸۱/۰۲/۱۱
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار رئیس جمهور و اعضای هیأت دولت؛ ۱۳۸۹/۰۶/۰۸
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار رئیس جمهوری و اعضای هیأت دولت؛ ۱۳۹۱/۰۶/۰۲
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار کارگزاران نظام؛ ۱۳۸۲/۰۸/۱۱
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مدیران و مسئولان مطبوعات کشور؛ ۱۳۷۵/۰۲/۱۳
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مردم آذربایجان شرقی؛ ۱۳۸۱/۱۱/۲۸
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مردم مازندران در سالگرد حماسه شش بهمن؛ ۱۳۸۸/۱۱/۰۶
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مسئولان اقتصادی و دست‌اندرکاران اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی؛ ۱۳۸۵/۱۱/۳۰
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مسئولان نظام؛ ۱۴۰۲/۰۱/۱۵
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مسئولان نظام؛ ۱۴۰۳/۰۱/۱۵
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی؛ ۱۳۸۵/۰۳/۲۹
- بیانات مقام معظم رهبری در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت سی‌ودومین سالگرد رحلت امام خمینی (ره)؛ ۱۴۰۰/۰۳/۱۴
- بیانات مقام معظم رهبری در سخنرانی نوروزی خطاب به ملت ایران؛ ۱۴۰۰/۰۱/۰۱
- بیانات مقام معظم رهبری در نهمین گردهمایی سراسری «ائمه جمعه»؛ ۱۳۷۲/۰۶/۲۸
- بیرو، آلن (۱۳۷۰). فرهنگ علوم/جتماعی. ترجمه: باقر ساروخانی، تهران: انتشارات کیهان.
- تراب زاده جهرمی، محمدصادق و سجادی، سید علیرضا و سمیعی نسب، مصطفی (۱۳۹۲). بررسی ابعاد و مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران در اندیشه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای. *مطالعات/انقلاب/اسلامی*، شماره ۳۲، صص ۳۱-۴۶.
- جنیدی جعفری، مهدی و سلیمی، غلامرضا (۱۴۰۳). نقش مردم در اقتصاد از منظر رهبر معظم انقلاب مدظله‌العالی. *پژوهش‌های کاربردی اقتصاد/امنیت ملی*، دوره ۱، شماره ۱.
- حسینی، مجتبی و حسینی، سید حسین (۱۳۹۵). *امام، مردم، اقتصاد*، جلد اول. تهران: نشر سدید.
- حسینی، سید حسین و سلیمانی، محمد (۱۳۹۸). الگوی مشارکت مردم در اقتصاد با تأکید بر اندیشه امام خمینی (ره). *معرفت/اقتصاد/اسلامی*، سال یازدهم، شماره ۱ (پیاپی ۲۱)، صص ۱۳۱-۱۵۰.
- خمینی، روح الله (۱۳۸۵). *صحیفه امام: مجموعه آثار امام خمینی (ره)*. مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، چاپ چهارم، جلد‌های ۱، ۴، ۵، ۸، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۹ و ۲۱.
- دانایی فرد، حسن و امامی، سید مجتبی (۱۳۸۶). استراتژی‌های پژوهش کیفی: تأملی بر نظریه‌پردازی داده بنیاد. *اندیشه مدیریت*، شماره دوم، صص ۶۹-۹۷.
- دری نوگورانی، حسین (۱۳۶۹). *مشارکت مردم در فعالیت‌های اقتصادی (تحلیلی بر مفاهیم و روش‌ها)*. دانشگاه امام صادق علیه‌السلام، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.

رنجبران، رضا؛ رجبی، سجاد و غیائی، هادی (۱۴۰۰). اقتصاد مردم‌محور، مبانی، ضرورت و کیفیت تحقق از منظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (دام‌ظله‌العالی). تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).

زمانی، غلامحسین و بهرامی، فضل‌الله (۱۳۸۱). مشارکت مردم در حفظ و بهره‌وری از منابع طبیعی. تعاون، شماره ۱۳۶.

سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ابلاغ شده توسط رهبر معظم انقلاب در تاریخ ۲۹ بهمن ماه ۱۳۹۲.

شفیعا، محمدعلی و موسوی لقمان، سیده اشرف (۱۳۹۳). نقش مردم در پیشرفت اقتصادی در اندیشه‌های مقام معظم رهبری. اقتصاد/اسلامی، ۱۳ (۵۱).

شومپیتر، جوزف (۱۳۷۵). دموکراسی، کاپیتالیسم، سوسیالیسم. ترجمه حسن منصور، تهران: انتشارات نگاه معاصر.

صدر، سید محمدباقر (۱۳۹۳). اسلام راهبر زندگی؛ مکتب اسلام؛ رسالت ما. ترجمه مهدی زندیه، چ ۱، قم: پژوهشگاه علمی تخصصی شهید صدر (انتشارات دارالصدر).

قاسمی، علی و رجایی رامشه، سید محمدکاظم (۱۳۹۹). مؤلفه‌ها، معیارها و شاخص‌های مردم‌محوری در اقتصاد مقاومتی. نشریه معرفت، سال بیست و نهم، شماره ۲۷۲.

معصومی‌نیا، غلامعلی (۱۴۰۴). بررسی فقهی اقتصاد مردمی در تقابل با حاکمیت بخش خصوصی سرمایه‌سالار. مطالعات بین‌رشته‌ای اقتصاد، ۱ (۳)، ۴۸-۲۹.

مک لگان، پاتریشیا و نل، کریستو (۱۳۷۷). عصر مشارکت. ترجمه مصطفی اسلامی (چاپ دوم)، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.

مهرابی، امیر حمزه و خنیفر، حسین و امیری، علی‌نقی و زارعی متین، حسن و جندقی، غلامرضا (۱۳۹۰). معرفی روش‌شناسی نظریه داده‌بنیاد برای تحقیقات اسلامی (ارائه یک نمونه). مدیریت فرهنگ سازمانی، شماره بیست و سوم، صص ۳۰-۵.

نامدار جویباری، محمدمهدی؛ رضائی، سعید و عباسی، طیب (۱۴۰۵). الگوی راهبردی تحقق اقتصاد مردم‌بنیان: تحقق خط‌مشی کلان و مدل‌سازی تعاملات ساختاری پیشران‌ها. مطالعات بین‌رشته‌ای اقتصاد، دوره ۱، شماره ۴.

هابرماس، یورگن (۱۳۸۴). نظریه کنش ارتباطی. ترجمه: کمال پولادی، تهران: روزنامه ایران، چاپ اول، ج ۱.

هایک، فردریش فون (۱۳۷۹). قانون، قانون‌گذاری و آزادی. ترجمه موسی غنی‌نژاد و مهشید معیری، تهران: طرح نو.

یوسفی، احمدعلی و غفاری، مجتبی (۱۳۹۵). نقش مردم در اقتصاد مقاومتی (با تأکید بر بیانات رهبر معظم انقلاب). پژوهش‌های اقتصاد مقاومتی، ۱.

یوسفی، احمدعلی (۱۳۹۱). الگوی مردم‌سالاری اقتصادی، بستر آزادی اقتصادی. اقتصاد/اسلامی، سال دوازدهم، شماره ۴۸.

یوسفی، احمدعلی (۱۳۹۵). نظام اقتصاد مقاومتی. قم: نگاه فارسی.

References

- Aldiabat, K. M., & Le Navenec, C. (2018). Data saturation: The mysterious step in grounded theory method. *The Qualitative Report*, 23(1), 245–261.
- Arshadi, V., & Nemati, A. (1403 [Persian calendar]). Topic analysis of the people-centered (people-based) economy using the focal method. *Applied Research in National Security Economics*, 1(1). (in Persian)
- Badavand, M. (1387 [Persian calendar]). An introduction to economic regulation. *Majles va Pazhuhesh*, 14(56). (in Persian)
- Bamberger, M. (1986). *The role of community participation in development planning and project management*. The World Bank, Washington.
- Birou, A. (1370 [Persian calendar]). *Dictionary of social sciences* (B. Sarukhani, Trans.). Keyhan Publications, Tehran. (in Persian)
- Blair, E. (2015). A reflexive exploration of two qualitative data coding techniques. *Journal of Methods and Measurement in the Social Sciences*, 6(1), 14–29.
- Danaeefard, H., & Emami, S. M. (1386 [Persian calendar]). Qualitative research strategies: Reflections on grounded theory. *Andisheh Modiriat*, (2), 69–97. (in Persian)
- Dary Noogorani, H. (1369 [Persian calendar]). *Public participation in economic activities: An analysis of concepts and methods* [Master's thesis]. Imam Sadiq University. (in Persian)
- Ghasemi, A., & Rajaei Ramsheh, S. M. K. (1399 [Persian calendar]). Components, criteria, and indicators of people-centeredness in the resistance economy. *Ma'refat*, 29(272). (in Persian)
- Habermas, J. (1384 [Persian calendar]). *The theory of communicative action* (K. Pooladi, Trans., Vol. 1). Rooznameh Iran, Tehran. (in Persian)
- Hasani, M., & Hosseini, S. H. (1395 [Persian calendar]). *Imam, people, economy* (Vol. 1). Sadid Publications, Tehran. (in Persian)
- Hayek, F. A. (1379 [Persian calendar]). *Law, legislation and liberty* (M. Ghaninejad & M. Moeiri, Trans.). Tarh-e No, Tehran. (in Persian)
- Hosseini, S. H., & Soleimani, M. (1398 [Persian calendar]). The model of people's participation in the economy based on Imam Khomeini's thought. *Ma'refat-e Eghtesad-e Eslami*, 11(1), 131–150. (in Persian)
- Jonaidi-Jafari, M., & Salimi, G. (1403 [Persian calendar]). The role of people in the economy from the perspective of the Supreme Leader. *Applied Research in National Security Economics*, 1(1). (in Persian)
- Khamenei, A. S. (1368 [Persian calendar], 25/04). Speech at a meeting with various groups of people. (in Persian)
- Khamenei, A. S. (1372 [Persian calendar], 28/06). Speech at the ninth nationwide gathering of Friday prayer leaders. (in Persian)
- Khamenei, A. S. (1375 [Persian calendar], 13/02). Speech at a meeting with managers and officials of the country's press. (in Persian)
- Khamenei, A. S. (1381 [Persian calendar], 11/02). Speech at a meeting with a group of workers and teachers. (in Persian)
- Khamenei, A. S. (1381 [Persian calendar], 28/11). Speech at a meeting with the people of East Azerbaijan. (in Persian)
- Khamenei, A. S. (1382 [Persian calendar], 11/08). Speech at a meeting with government officials. (in Persian)
- Khamenei, A. S. (1385 [Persian calendar], 29/03). Speech at a meeting with officials and executives of the Islamic Republic. (in Persian)
- Khamenei, A. S. (1385 [Persian calendar], 30/11). Speech at a meeting with economic officials and those responsible for implementing Article 44 of the Constitution. (in Persian)

- Khamenei, A. S. (1388 [Persian calendar], 06/11). Speech at a meeting with the people of Mazandaran on the anniversary of the Sixth of Bahman uprising. (in Persian)
- Khamenei, A. S. (1388 [Persian calendar], 20/06). Friday prayer sermon in Tehran. (in Persian)
- Khamenei, A. S. (1389 [Persian calendar], 08/06). Speech at a meeting with the President and members of the cabinet. (in Persian)
- Khamenei, A. S. (1390 [Persian calendar], 01/01). Speech at the holy shrine of Imam Reza at the beginning of the year. (in Persian)
- Khamenei, A. S. (1390 [Persian calendar], 20/07). Speech at a large gathering of the people of Kermanshah. (in Persian)
- Khamenei, A. S. (1391 [Persian calendar], 02/06). Speech at a meeting with the President and members of the cabinet. (in Persian)
- Khamenei, A. S. (1392 [Persian calendar], 20/12). Speech explaining the policies of the resistance economy. (in Persian)
- Khamenei, A. S. (1393 [Persian calendar], 01/01). Speech at the holy shrine of Imam Reza. (in Persian)
- Khamenei, A. S. (1394 [Persian calendar], 01/01). Speech at the holy shrine of Imam Reza. (in Persian)
- Khamenei, A. S. (1395 [Persian calendar], 31/05). Speech at a meeting with the imams of congregational mosques in Tehran Province. (in Persian)
- Khamenei, A. S. (1400 [Persian calendar], 01/01). Nowruz speech to the Iranian nation. (in Persian)
- Khamenei, A. S. (1400 [Persian calendar], 14/03). Televised speech on the 32nd anniversary of Imam Khomeini's passing. (in Persian)
- Khamenei, A. S. (1402 [Persian calendar], 01/01). Speech at a meeting with pilgrims and visitors to the holy shrine of Imam Reza. (in Persian)
- Khamenei, A. S. (1402 [Persian calendar], 15/01). Speech at a meeting with officials of the Islamic Republic. (in Persian)
- Khamenei, A. S. (1403 [Persian calendar], 15/01). Speech at a meeting with officials of the Islamic Republic. (in Persian)
- Khomeini, R. (1385 [Persian calendar]). *Sahifeh-ye Imam: Collected works of Imam Khomeini* (4th ed., Vols. 1, 4, 5, 8, 10, 11, 12, 13, 19, 21). Institute for Compilation and Publication of Imam Khomeini's Works. (in Persian)
- Masuminia, G. (1404 [Persian calendar]). A jurisprudential analysis of a people-centered economy versus the capital-dominated private sector. *Interdisciplinary Studies in Economics*, 1 (3), 29–48. (in Persian)
- McLagan, P., & Nel, C. (1377 [Persian calendar]). *The age of participation* (M. Eslamieh, Trans., 2nd ed.). Cultural Research Bureau, Tehran. (in Persian)
- Mehrabi, A. H., Khanifar, H., Amiri, A. N., Zarei Matin, H., & Jandaghi, G. (1390 [Persian calendar]). Introducing grounded theory methodology for Islamic research: An example. *Modiriat-e Farhang-e Sazemani*, (23), 5–30. (in Persian)
- Namdar Joybari, M. M., Rezaei, S., & Abasi, T. (1405 [Persian calendar]). A strategic model for advancing a people-based economy: Translating macro policy into practice through structural modeling of key drivers. *Interdisciplinary Studies in Economics*, 1 (4) (in Persian)
- Ranjbaran, R., Rajabi, S., & Ghiasi, H. (1400 [Persian calendar]). *People-centered economy: Foundations, necessity, and realization from the perspective of Ayatollah Khamenei*. Imam Sadiq University Press, Tehran. (in Persian)
- Sadr, M. B. (1393 [Persian calendar]). *Islam as a guide to life; the school of Islam; our mission* (M. Zandieh, Trans.). Shahid Sadr Specialized Research Institute (Dar al-Sadr), Qom. (in Persian)
- Schumpeter, J. A. (1375 [Persian calendar]). *Democracy, capitalism, socialism* (H. Mansour, Trans.). Negah-e Moaser, Tehran. (in Persian)
- Sen, A. (2009). *The idea of justice*. Penguin Books.

- Shafi'a, M. A., & Mousavi Loghman, S. A. (1393 [Persian calendar]). The role of people in economic progress in the thought of the Supreme Leader. *Eghtesad-e Eslami*, 13(51). (in Persian)
- The General Policies of the Resistance Economy*. (1392 [Persian calendar], 29 Bahman). Issued by the Supreme Leader of the Islamic Revolution. (in Persian)
- Torabzadeh Jahromi, M. S., Sajjadih, S. A., & Samii Nasab, M. (1392 [Persian calendar]). Analyzing the dimensions and components of the Islamic Republic of Iran's resistance economy in the thought of Ayatollah Khamenei. *Motale'at-e Enghelab-e Eslami*, (32), 31–46. (in Persian)
- Yousefi, A. A. (1391 [Persian calendar]). The model of economic democracy: The basis of economic freedom. *Eghtesad-e Eslami*, 12(48). (in Persian)
- Yousefi, A. A. (1395 [Persian calendar]). *The resistance economy system*. Negah-e Farsi, Qom. (in Persian)
- Yousefi, A. A., & Ghaffari, M. (1395 [Persian calendar]). The role of people in the resistance economy (based on the statements of the Supreme Leader). *Pazhuhesh-haye Eghtesad-e Moqavemati*, 1. (in Persian)
- Zamani, G., & Bahrami, F. (1381 [Persian calendar]). People's participation in the conservation and productivity of natural resources. *Ta'avon*, (136). (in Persian)